

ULUSLARARASI
**HZ. İBRÂHİM (A.S.) VE
NÜBÜVVET SEMPOZYUMU**

TEBLİĞLER KİTABI

1. CİLT

Kitabın Adı

Uluslararası Hz. İbrâhim (a.s.)
ve Nübüvvet Sempozyumu

ISBN

978-625-7011-26-6 (Tk)
978-625-7011-27-3 (1.c)

Basım

1. Baskı / Aralık 2019

Yayın ve No

Nida Akademi: 26

Yayın Yönetmeni

Mehmet Kurşunlu

Mizanpaj

Doç. Dr. Mahmut Öztürk

Editörler

Prof. Dr. Atilla Yargıcı
Doç. Dr. Mahmut Öztürk

Kapak

Sadık Enes Erkut

Yayın

Nida Yayıncılık Dağıtım
Pazarlama İç ve Dış Ticaret
Ltd. Şti.

Sertifika No: 27580

Balaban Ağa Mah. Büyük Reşit
Paşa Cad. Yümnî İş Merkezi No:
16/11 Fatih/İstanbul
Tel: 0212 527 93 86
Faks: 0212 635 03 58
nida@nidayayincilik.com.tr

nidayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt:

Erkam Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Sertifika No: 19891

© 2019 Nida Yayıncılık

Her hakkı mahfuzdur. Tanıtım dışında kaynak göstermek suretiyle kısa alıntılar hariç, yayıncının yazılı izni olmaksızın yayınlanamaz; görsel, işitsel ve elektronik ortamlarda kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.

Hz. İbrâhim'in Tahkîkî İmana Ulaşma Çabaları ve Tebliğ Metodu

Dr. Öğr. Gör. Esat Özcan*

Hz. İbrâhim; tebliğ faaliyetine başlamadan önce tahkîkî imana ulaşmak için aklını kullanmış, bu yolla Allah'ın varlığını ve birliğini keşfetmeye çalışmıştır. Ardından kalbinin mutmain olması, şeytânî ve sveselerden kurtulması için rabbine niyazda bulunuş ve bu konuda onun yardımına muhtaç olduğunu belirtmiştir.

Hz. İbrâhim, akıl yürütme yöntemleriyle rabbini bulduktan ve mutmain bir kalbe sahip olduktan sonra tebliğ faaliyetine başlamıştır. Hz. İbrâhim, bildiği, inandığı hakikati insanlara anlatmış ve onları ebedi saadete davet etmiştir.

Hz. İbrâhim'in davet anlayışı, korku ve şiddete değil; ikna etmeye dayanmaktadır. O, baskılarla ve tahditlerle karşı karşıya kaldığı halde bu tavrını değiştirmemiştir. Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde bulunurken kendisini sevdirmiş, işinin ehli olduğunu bildirmiş, muhatabın aldatıldığını ve onun iyiliğini düşündüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca ümit ve rmeysi ve Allah'ın gazabını hatırlatmayı da ihmal etmemiştir. Öte yandan tebliğine olumlu ve ya olumsuz cevap ve ren herkes için dua etmiş ve onlar için Allah'tan bağışlama dilemiştir.

Bu çalışmada Hz. İbrâhim'in tebliğ faaliyetine başlamadan önce bu önemli göreve hazır hale gelmek için göstermiş olduğu çabaların üzerinde durulacak, ardından onun tebliğ metodunun özellikleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler:

Hz. İbrâhim, Tahkîkî İman, Tebliğ, İkna Metodu

---

* Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Dr. Lecturer, Siirt University Theology Faculty, (esatozcan75@gmail.com).

Prophet Abraham's Efforts to Reach the Absolute Faith and the Method of Dawah

Before Prophet Abraham started the Dawah, he used his mind to reach the Absolute Faith, and tried to discover the existence and unity of God in this way. Then, he begged to his Lord that he needed his help in this matter to be satisfied in his heart and to get rid of the Satan's apprehensions. After Abraham found his Lord through reasoning methods and having a satisfied heart, he began his Dawah activities. Abraham told people the truth he knew and believed in, and invited them to eternal bliss.

Prophet Abraham's invitation concept is not based on fear and violence; it is based on persuasion. Although he was faced with pressures and threats, he did not change this attitude of his. Abraham made himself loved when he invited people to truth, declared that he was competent, and revealed that the interlocutor had been deceived, and that he thought of his/her well-being. He also did not neglect to give hope and remind people of God's wrath. On the other hand, he prayed for all people who responded positively or negatively to his Dawah, and asked God for forgiveness for them.

In the present study, the efforts of Prophet Abraham to be ready for this important task before starting the Dawah will be discussed; then, the characteristics of his method of Dawah will be discussed.

Keywords: Prophet Abraham, Absolute faith, Dawah, Persuasion Method

Giriş

Malum olduğu üzere iki tür iman söz konusudur. Birincisi, taklîdî imandır. Taklîdî iman, kişinin bir konu hakkında herhangi bir delile, bir bilgiye sahip olmadan başkasını taklit ederek iman etmesine denilmektedir.¹ Şunu ifade edelim ki eğer taklîdî iman, tahkîkî imana ulaşmak için bir basamak olarak kullanılırsa o zaman kötü bir şey değildir. Çünkü taklîdî iman, tahkîkî imana ulaşmak için çok fonksiyonel

---

¹ Ali b. Muhammed eş-Şerîf el-Cürçânî, *Kitâbü't-Ta'rifât* (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1983), 64.

bir basamak teşkil edebilir.² Ancak eğer taklîdî imana saplanıp kalınır ve tahkîkî imana ulaşmak için akıl yürütme metotlarına başvurulmazsa o zaman taklîdî imanın iyi bir şey olduğunu söylemek mümkün olmaz. Tahkîkî iman ise kişinin inandığı konular hakkında bilgi sahibi olması ve delile dayanarak iman etmesidir.³

Tahkîkî imanın temelini bilgi oluşturur. Çünkü bilgi olmadan tahkîkî iman söz konusu olamaz.⁴ Üç tür bilgi vardır; ilme'l-yakin, ayne'l-yakin ve hakka'l-yakin. İlme'l-yakin, akıl yürütme yoluyla ulaşılan bilgi türüdür. Ayne'l-yakin, göz ile bir şeyi görerek bilmektir. Bu tür bilgi, bir önceki bilgiden daha sağlamdır ve daha ikna edicidir. Bir de hakka'l-yakin diye bir bilgi türü vardır ki bu bilgi türü, ilk ikisinden daha güçlüdür. Zira bu bilgi, yaşayarak öğrenilen bilgisidir.⁵ Birincisi denizde su olduğunu bilen kişinin bilgisidir. İkincisi denizin sahiline giden ve denizde su olduğunu müşahade eden kişinin bilgisidir. Üçüncüsü ise denize giren ve deniz suyuyla yıkanan kişinin bilgisidir.⁶ Sofiler, bu konuyu şöyle bir örnek ile izah ederler: “Ölümün gerçek olduğunu bilmek, ilme'l-yakin; ölüm anında ölüm meleklerini görmek, ayne'l-yakin; sekeratı yaşamak ise hakka'l-yakindir.”⁷

Buna göre bilgi türlerine dayanmayan iman taklîdî, bir bilgi türüne dayanan iman ise tahkîkî olur. Tahkîkî iman, dayandığı bilgi türüne göre nispeten zayıf ve ya güçlü olabilmektedir. Çünkü ilme'l-yakin bilgiye dayanan iman, ayne'l-yakin bilgiye dayanan iman kadar güçlü olmadığı gibi ayne'l-yakin bilgiye dayanan iman da hakka'l-yakin bilgiye dayanan iman kadar kuvvetli değildir.

² Hasan Kurt, “Taklidi İmanın Tahkiki İmana Dönüşmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/2 (01 Nisan 2012): 10.

³ Necmeddin Süleyman b. Abdülkavî et-Tûfî, *el-İşârâtü'l-ilâhiyye ile'l-mebâhisi'l-usûliyye*, thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 109-110.

⁴ Hüseyin Polat, “Kur'an Âyetleri Işığında İman-İlim İlişkisi”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2) (Güz 2010): 183.

⁵ Ahmed b. Muhammed İbn Acîbe, *el-Bahrü'l-medîd*, 2. Bs (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2002), 8: 194; Necip Taylan, “Bilgi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV, 1992), 6: 6: 158.

⁶ et-Tûfî, *el-İşârâtü'l-ilâhiyye ile'l-mebâhisi'l-usûliyye*, 109-110.

⁷ Muhamud el-Alûsî, *Rûhu'l-meânî* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.), 29: 55.

İslam alimlerinin çoğuna göre taklîdî iman yeterlidir.⁸ Ancak kişi, en kısa zamanda imanını tahkik seviyesine çıkartmakla sorumludur. Aksi takdirde sorumluluğunu yerine getirmediği için günahkâr olur.⁹ Ne var ki bu tür iman, sadece normal müminler için yeterli kabul edilmelidir. Çünkü başkasını dine davet etme pozisyonunda bulunan alimler için böyle bir imanın yeterli olduğunu söylemek, doğru olmasa gerektir. Zira inandığı konular hakkında bilgi sahibi olmayan ve başkasını taklit ederek inanan kişi, davet ettiği kişiyi ikna etmesi söz konusu değildir. Nitekim yüce Allah, birçok ayette taklîdî imanın doğru olmadığını belirtmiş, insanların akıllarını kullanarak hakikate ulaşmaya çalışmaları istemiş, atalarını taklit ettiklerini söyleyenleri en şiddetli şekilde tenkit etmiştir.¹⁰

1. Hz. İbrâhim'in Tahkîkî İmana Ulaşma Çabaları

İslam alimlerinin çoğuna göre bütün peygamberler, kırk yaşlarında bu önemli göreve seçilirler. Peygamberler, seçilmeden önce de peygamberlik şanına yakışmayacak imanî ve amelî yanlışlardan uzaktırlar. Hz. İbrâhim'in; babasının, ailesinin ve kavminin taptığı putlara tapmaması, Hz. Peygamber'in yaşadığı toplumun yanlış inançlarından ve kötü davranışlarından uzak durması bunun kanıtıdır.¹¹ Ancak peygamberler de diğer insanlar gibi ya nakil ya da akıl yoluyla bilgiye ulaşabilir, doğru imanı ve doğru davranışları öğrenebilirler.

Hz. İbrâhim, taklîdî imanı benimsememiş ve rüşd çağına erişip erişmeden çevresinde bulunan insanlar gibi davranmamıştır. Nitekim daha peygamber olmadan önce imanla alakalı konulara haber yoluyla ulaşmış; ama babasını ve kavmini taklit etmekle yetinmemiş ve kendisine aktarılan haberleri akıl yürütme yoluyla teste tabi tutmuştur. Kur'an-ı Kerim'in bize bildirdiğine göre o, kâinatın yaratıcısı ve kendisine ibadet edilmesi gereken varlığı tespit etmek için kavminin taptığı

⁸ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazâlî, *el-İktisâd fi'l-akîde* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2004), 122.

⁹ Muhammed b. Ahmed es-Seffârînî, *Lemâmiu'l-envârü'l-behiyye*, 2. Bs (Dimaşk: Müessesetü'l-Hâfikîn, 1982), 2: 1: 271.

¹⁰ Bkz. Sâffât, 37/69-70; Lokman, 31/21; Zuhruf, 43/22-23; Enbiyâ, 21/53-54.

¹¹ Bkz. Ebû'l-Fadl İyâd b. Musa el-Yahsubî el-Kâdî İyâd, *eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûki'l-Mustafa*, thk. Abduh Ali Kûşek (Dubâi, t.y.), 623-630, 667-671.

ve kendisine ilah olarak bildirilen nesnelere yola çıkmıştır. Hz. İbrâhim'in kavmi, anlaşıldığı gibi Mekke müşrikleri gibi¹² Allah'ı kabul ediyor; ama ona yakınlaşmak ve dertlerini iletmek için onun temsilcisi olarak kabul ettikleri gök cisimlerine tapıyorlardı. Aynı şekilde gökteki nispeten daha büyük ve yüce tanrılara ulaşmak için onların yerdeki heykellerini/temsilcilerini tanrı olarak kabul ediyorlardı.¹³ Bunun için olacak ki Hz. İbrâhim önce yerdeki heykelleri/putları ele almış ve onların gerçek ilah olamayacaklarını ispat ettikten sonra gök cisimlerine geçmiştir.

Hz. İbrâhim; cansız, kendilerine bile faydaları olmayan ve hiç kimseye zarar ve rme durumunda bulunmayan nesnelere ilah olamayacaklarını doğal olarak biliyor ve bunu ispat etmek için herhangi bir delile ihtiyaç duymuyordu. Bunun için ürettikleri cansız nesnelere ilah edinen ve onlara tapan babasını ve kavmini kınamıştır.¹⁴ Ancak gökte bulunan dolayısıyla ulaşılmaz olan ve canlı olma ihtimalleri bulunan; yani fayda ve zarar ve rme potansiyeline sahip olabilen varlıklar da mezkûr kavimde ibadet edilmekteydi. Hz. İbrâhim'in bunları da test etmesi ve bu yolla gerçek ilaha ulaşip ona ibadet etmesi gerekirdi. Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre Hz. İbrâhim, gece karanlık çökünce bir yıldız görmüş ve kavminin yıldızlara ibadet etmesinden yola çıkarak gördüğü yıldızın kendi rabbi olduğunu bildirmiştir. Ancak çok zaman geçmeden yıldız kaybolmuştur. Hz. İbrâhim, kaybolanın ilah olamayacağına karar ve rmiş; ortaya çıkan, yıldızdan daha büyük ve daha parlak olan ayın kendi rabbi olduğunu ilan etmiştir. Ne var ki ay da kaybolup gitmiştir. Hz. İbrâhim, yine ümitsizliğe kapılmamıştır. Çünkü aydan çok daha parlak olan güneşi görmüş ve onu rab edinmeye karar ve rmiştir. Lakin akşam olunca güneş de kayboluvermiştir. Bunun üzerine kaybolanın ilah olamayacağını beyan etmiş; gerçek ve tek ilahın kaybolmayan/yok olmayan ve her zaman kullarıyla birlikte olan yüce Allah olduğunu belirtmiştir.¹⁵ Böylelikle o, babası ve kavmi tarafından kendisine ilah olarak aktarılanlara taklîdî bir şekilde iman etme-

¹² Bkz. Muhammed b. Kaysar el-Afgânî, *Cuhûdü uelmâi'l-Hanefiyye fî ibtâli akâidi'l-Kubûriyye* (Dârü's-Sümay'î, 1996), 2: 1190.

¹³ Bkz. Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ila bulûgi'n-nihâye*, thk. Komisyon (Mecmûatü Buhûsi'l-Kitâbi ve 's-Sünne, 2008), 3: 2083.

¹⁴ Bkz. En'âm 6/74; Meryem 19/42; Enbiyâ 21/52-54; Şuarâ 26/72-73.

¹⁵ Bkz. En'âm 6/76-79.

yi reddetmiş, aklını kullanarak Allah'ın varlığına, birliğine ulaşmış ve tahkîkî bir şekilde iman etmiştir.¹⁶

Hız. İbrâhim gerçekten mabudunu aramakta mıydı yoksa kavmine doğruları söylemek için mi böyle davranıyordu? Müfessirler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Taberî ve birçok müfessir, birinci görüşü savunmuşlardır. Çünkü ayetin devamında belirtildiği gibi Hz. İbrâhim, “Rabbim, beni doğruya iletmezse yanlışa sapanlardan olacağım.” demiştir. İbn kesir ve bazı müfessirlere göre ise ikinci görüş doğrudur.¹⁷

Hangi görüş doğru olursa olsun şunu diyebiliriz ki Hz. İbrâhim, tahkîkî bir şekilde iman ettikten sonra tebliğe başlamıştır. Çünkü ikinci görüşe göre Hz. İbrâhim; kavmine, atalarını taklit etmekten vazgeçmeleri ve akıllarını kullanarak yüce Allah'ı bulmaları gerektiğini söylerken tahkîkî imana ulaşmıştı.

Hız. İbrâhim, akıl vasıtasıyla doğru bilgilere ulaşmış ve tahkîkî bir şekilde iman etmiştir. Ama onun imanı ilme'l-yakin bilgiye dayanmaktaydı. Bundan dolayı ilme'l-yakin seviyesinde bulunan bilgisini, ayne'l-yakin seviyesine çıkarmak istemiş ve Yüce Allah'tan ölümlerin diriliş keyfiyetini kendisine göstermesini talep etmiştir.¹⁸ Nitekim yüce Allah'ın “İnanmadın mı yoksa?” şeklindeki sorusunu “Hayır, iman ettim; lakin kalbimin mutmain olması için...” diyerek imanını güçlendirmek için böyle bir talepte bulunduğunu beyan etmiştir.¹⁹ İmanı ayne'l-yakin bilgiye dayanan kişinin kalbi, iman konusunda daha sabit durmakta ve şeytanın ve sveselerine daha kapalı bir duruma geçebilmektedir. Bunun için Yüce Allah, onun bu arzusunu yerine getirmiştir.²⁰

¹⁶ Bkz. Bakara 2/258; En'âm 6/80; Meryem 19/46.

¹⁷ Bkz. Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Müessesetü'r-Risâle, 2000), 11: 481-485; Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Selâme, 2. Bs (Riyad: Dâru Taybe, 1999), 3: 291-292.

¹⁸ Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî, *es-Sirâcü'l-münîr* (Kahire: Matbaatü Bûlak, 1285), 1: 174.

¹⁹ Bakara 2/260.

²⁰ Bkz. et-Tûfî, *el-İşârâtü'l-ilâhiyye ile'l-mebâhisi'l-usûliyye*, 110.

2. Hz. İbrâhim'in Tebliğ Metodu

Daha önceki başlıkta da ifade etmeye çalıştığımız gibi Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetine başlamadan önce kendisini bu önemli göreve hazırlamaya çalışmış; vahiy ve akıl yürütme yollarıyla gerçek bilgiyi elde ederek tahkîkî imana ulaşmış; imanını daha da güçlendirmek, şeytanın ve sveselerinden uzak durmak ve mutmain bir kalbe sahip olmak için yüce rabbinden ölüleri nasıl dirilttiğini kendisine göstermesini talep ederek ilme'l-yakin olan bilgisini ayne'l-yakin seviyesine çıkarmak istemiştir.

Hz. İbrâhim, yüce Allah tarafından biz Müslümanlara güzel örnek olarak sunulmuştur.²¹ Ahlakıyla, yaşantısıyla ve sözleriyle bir davetçi olması gereken Müslümanın, örnek alması istenen bu büyük peygamberin davet metodunu çok iyi bilmesi lazım ki etkili bir davetçi olabilsin.

Hz. İbrâhim'in tebliğ metodu, ikna etmeye dayanmaktadır. O, insanlardan akıllarını kullanarak gerçek ve biricik ilaha ulaşmaya çalışmalarını istemiştir. Mesela Meryem suresi 19/41-48 ayetlerinde beyan edildiği gibi babasını davet ederken ilk önce babasının; görmeyen, duymayan ve hiçbir fayda ve rmeyen nesnelere tapmasını sorgulamış ve bunu yapmaması gerektiğini belirterek onu ikna etmeye çalışmıştır.

Hz. İbrâhim, insanları Allah'a davet ederken zora başvurmamış; aksine iman hakikatlerini izah ederek onların özgür iradeleriyle iman etmelerini beklemiştir. Kur'an-ı Kerim'in ifadesine göre o, putların bulunduğu mekâna gitmiş ve büyük put dışındaki putları kırmıştır. Kavminin "Putları sen mi kırdın ey İbrâhim?" demeleri üzerine onları büyük putun kırdığını beyan ederek hem putların kendilerine bile faydaları olmadığını hem de bir tek ilahın olması gerektiğini belirtmek istemiştir. Buna göre tek ilah, bütün putları paramparça eden büyük put olmalıdır. Ancak onun böyle bir eylemi gerçekleştirmediği ortadadır. Çünkü büyük put; değil eylemde bulunmak, sorulan soruları cevaplandırmaktan bile acizdir. Hz. İbrâhim, bu şekilde gerçek ve tek ilahın, kendisine zarar ve rilmeyen ve yaratılan değil yaratan olan yüce Allah olduğunu ifade etmeye çalışmıştır.²²

²¹ Bkz. Mümtehine 60/4-6.

²² Bkz. Saffât 37/91-96.

Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde tehdide karşı tehdide, şiddete başvurmamış ve sulh yolunu seçmiştir. Reddedildiğinde ısrar etmek yerine yeni bir diyalog için şartların olgunlaşmasını beklemiştir.²³ Çünkü kabule yanaşmayana karşı daveti sürdürmek, onun daha da uzaklaşmasına ve eğer gücü varsa zarar ve rmesine neden olabilir.

Şuarâ suresi 26/69-83. ayetlerinde, Hz. İbrâhim'in kavmine olan davetinden bahsedilmekte ve söz konusu ayetlerde de onun ikna metoduna sarıldığı gözler önüne serilmektedir. Mezkûr ayetlerde beyan edildiği gibi Hz. İbrâhim; kavmine, putların kendilerini duyup duymadıklarını, onlara herhangi bir fayda ve rip onlardan herhangi bir zararı defedip etmediklerini sormuş; hayır cevabı üzerine atalarını taklit etmelerinin yanlış bir karar olduğunu ve akıllarını kullanarak doğru bilgiye ulaşmaları gerektiğini söylemiştir.²⁴

Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde bulunurken tartışmanın başka bir yöne çekilmesine karşı dikkatli davranmıştır. Nitekim zamanın kralıyla tartışırken gerçek ilahın, yaşatan ve öldüren olduğunu beyan etmiş; kralın, "Ben de yaşatır ve öldürürüm." demesi üzerine onun yaptığı eylemin yaşatmak olmadığını söylemek yerine başka bir delile geçmiştir.²⁵ Zira böyle yapmamış olsaydı ve onun yaşayanı öldürmesinin diriltmek olmadığını söyleseydi tartışma, mecrasından çıkacak ve idama mahkûm olan kişinin af edilmesinin diriltme olup olmadığı konusuna dönecekti. Bunun için Hz. İbrâhim, daha açık ve muhatabın karşı çıkamayacağı bir delile geçmeyi tercih etmiştir.

Hz. İbrâhim'in ikna metodunun özelliklerini başlıklar altında ve örnekler üzerinde incelemeye çalışacağız.

2.1. Kendisini Sevdirmesi

Sevilen kişinin sözleri daha fazla dinlenmekte ve istekleri daha çok yerine getirilmektedir.²⁶ Bunun için Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde bulunurken bu durumu göz önünde bulundurmuş ve kendisini sev-

²³ Bkz. Meryem 19/46-48.

²⁴ Bkz. Enbiyâ 21/53-56; Şuarâ 26/72-81; Saffât 37/95-96.

²⁵ Bkz. Bakara 2/258.

²⁶ Bkz. Salih b. Muhammed, *Başarılı Davetçilerin Vasıfları*, trc. Mehmet Ali Kara (İstanbul: Karınca Yayınları, t.y.), 16-17.

dirmeyi ihmal etmemiştir. Nitekim babasını Allah'a davet ederken amacının ona doğru yolu göstermek, onu şeytanın şerrinden ve Allah'ın azabından korumak olduğunu söyleyerek kendisini ona sevdirmiş ve sözünü dinletmeye çalışmıştır.²⁷

2.2. İşinin Ehli Olduğunu Bildirmesi

Davet edilecek kişinin davetçiye güvenmesi ve onun davet konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünmesi, önem arz etmektedir.²⁸ Çünkü güvenilmeyen ve mevzu bahis konuda uzman olmadığı düşünülen kişilerin çabaları, sonuçsuz kalabilir. Nitekim yüce Allah, bir ayeti kerimede Hz. Peygamber'e davet konusunda kesin bilgi sahibi olduğunu ve körü körüne taklit ettiği bir şeye çağırmadığını bildirmesini istemektedir.²⁹ Bunun için Hz. İbrâhim, muhatabına, davet ettiği konuya vakıf olduğunu beyan ederek tebliğde bulunmuştur. Söz gelimi babasını davet ederken "Babacığım, sana ve rilmeyen bilgiler bana iletildi. Bana uy ki sena doğru yolu göstereyim."³⁰ diyerek körü körüne bağlı bulunduğu bir şeye davet etmediğini, konu hakkında doğru ve yeterli bilgilere sahip olduğunu vurgulamıştır.

Aynı şekilde kavmiyle tartışırken yine davet konusu hakkında doğru bilgilere sahip olduğuna işaret etmiştir. Nitekim kavmiyle giriştiği tartışmada, "Allah hakkında benimle tartışıyor musunuz? Öyle mi? Halbuki Allah (size değil) bana doğru yolu göstermiştir."³¹ ifadesini kullanarak Allah tarafından bilgilendirildiğini ve bilinçsiz bir şekilde hareket etmediğini iletmeyle çalışmıştır.

2.3. Muhatabın Aldatıldığını Beyan Etmesi

Tebliğ faaliyetinde bulunan kişi, muhatabın yanlış yolda olduğunu ortaya koyması gerekir ki muhatabı onu dinlesin ve söylediklerini kabul etsin. Aksi takdirde muhatap, kendisini doğru yolda kabul edebilir ve davet edeni dinleme gereği duymayabilir. Bunun için Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde bulunurken bu konuyu da ihmal etmemiş

²⁷ Bkz. Meryem 19/43-45.

²⁸ Salih b. Muhammed, *Başarılı Davetçilerin Vasıfları*, 17, 38, 19-20.

²⁹ Bkz. Yusuf 12/108

³⁰ Meryem 19/43.

³¹ En'âm 6/80.

ve muhatabın aldatıldığını belirtmiştir. Söz gelimi babasına şeytanın peşine düştüğünü, oysa ki kendisini yaratan Allah'a isyan eden şeytanın, onun düşmanı olduğunu ve düşmanına kanmaması gerektiğini beyan etmiştir.³²

Hz. İbrâhim, kavmini de davet ederken onların açık bir yanlıştan içinde olduklarını; çünkü kendileri gibi yaratılmış olan, hatta kendileri tarafından üretilen/yapılan varlıklara tapmalarının açık bir sapıklık olduğunu belirterek muhatabın aldatıldığını vurgulamıştır.³³

2.4. Muhatabın İyiliğini Düşündüğü Belirtmesi

Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetinde bulunurken muhatabın güvenini kazanmak için kendi menfaati için onu davet etmediğini; aksine bu davetin muhatabın iyiliği için yapıldığını beyan etmiştir. Nitekim babasını Allah'a davet ederken Allah'a isyan eden şeytana tabi olmasının ona zarar ve rdiğini; Allah'ın gazabına maruz kalmaması için onu uyardığını ve ona doğru yolu gösterdiğini belirtmiştir. Babası tarafından azarlandığı halde ona esenlik ve Allah'ın mağfiretini dileyerek onu düşündüğünü ortaya koymuştur.³⁴ Çünkü kendisini, menfaatini düşünen ve samimi olmayan kişi, reddedildiği zaman muhataba sırtını dönmekte ve onun için iyi dileklerde bulunmamaktadır.³⁵

Kavmini davet ederken, onların fayda ve rmeyen ve herhangi bir zararı def edemeyen varlıklara tapmalarının kendileri için yararlı olmadığını vurgulamış; Yüce Allah'a ibadet etmelerinin, çok daha faydalı olduğunu; çünkü onun her türlü nimeti ihsan ettiğini ve gücünün her şeye yettiğini belirterek yine muhatabın iyiliğini düşündüğüne işaret etmiştir.³⁶

---

³² Meryem 19/44.

³³ Enbiyâ 21/54.

³⁴ Meryem 19/43-47.

³⁵ Bkz. Abdülkerim Yunus el-Hatîb, *et-Tefsîrü'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân* (Kahire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, t.y.), 3: 932-933.

³⁶ Bkz. Şuara 26/72-82.

2.5. Umut Vermesi

Hz. İbrâhim, Allah'ın rahmetini, nimetlerini ve affediciliğini hatırlatarak umut aşılamaaya çalışmıştır. Nitekim babası kendisiyle konuşmamasını istemiş ve onun ilahlarını bırakıp başka bir ilaha tapmasını kınamıştır. Bunu üzerine Hz. İbrâhim, Allah'ın affedici olduğunu söylemiş, günahkarları bağışlayabileceğini ima etmiş ve babası için dua etmeye devam edeceğini beyan etmiştir.³⁷

Aynı şekilde kavmini davet ederken Allah'ın; yaratan, doğru yolu gösteren, yediren, içiren, hastalara şifa ve ren, ölümden sonra tekrar hayat bahşeden ve affi umulan gerçek ilah olduğunu vurgulayarak kavmine umut aşılama ve Allah'a ortak koşmaktan vazgeçmeleri halinde Allah'ın onları bağışlayabileceğine işaret etmiştir.³⁸

2.6. Allah'ın Gazabını Hatırlatması

Hz. İbrâhim'in tebliğ metodu, sevgi üzerine oturmaktadır. Ancak o, Allah'ın gazabını hatırlatmayı da ihmal etmemiştir. Çünkü tebliğ faaliyetinde, korkutmanın da bir etkisi söz konusudur. Nitekim Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'e merhamet sahibi olduğunu belirtmekle başlamakta, ama zaman zaman gazabının da şiddetli olduğunu hatırlatmaktadır. Hz. İbrâhim, babasını Allah'a davet ederken şeytana tapmaması gerektiğini, aksi takdirde Allah'ın azabına duçar olabileceğini belirterek korkutma yöntemini kullanmıştır.

Aynı şekilde kavmini de davet ederken bu durumu ihmal etmemiştir. Kavmi, onun tanrılarının gazabından korkması gerektiğini bildirmeleri üzerine o da korkutma yöntemini devreye sokmuş ve asıl korkması gerekenin kendileri olduğunu; çünkü Allah'ın bazı yaratıklarını ona ortak ettiklerini belirterek yine korkutma yöntemine başvurmuştur.³⁹

---

³⁷ Bkz. Meryem 19/47-48.

³⁸ Şuarâ 26/78-82.

³⁹ Bkz. En'âm 6/80-82.

Sonuç

Tebliğ faaliyetine başlayacak ve başkasını kendisi gibi inanmaya davet edecek kişi, önce kendi imanını test etmeli ve akıl yoluyla sağlamasını yapmalıdır. Zira inancını teste tabi tutmayan ve körü körüne taklit etmeye devam eden kişi, kendi yanlışını fark edemeyebileceği gibi davet ettiği insanların da yanlış bir şeye inanmalarına neden olabilir. Bunun için Hz. İbrâhim, insanları Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmeye çağırmadan önce kendi imanını kontrol etmiş ve akıl yürütme yollarıyla test etmiştir. Hz. İbrâhim'in doğduğu aile ve kavimde, Allah'a iman edilirdi. Ancak onun temsilcisi oldukları kabul edilen gök cisimlerine ve onların heykellerine tapılırdı. Hz. İbrâhim, ilah olarak bellenen bu varlıklardan yola çıkarak gerçek ve biricik mabudunu keşfetmiş, imanının sağlamasını yaptıktan sonra tebliğ faaliyetinde bulunmuştur.

Hz. İbrâhim, tebliğ faaliyetini ikna metodu üzerine kurmuştur. Hz. İbrâhim, insanları ikna etmek için kendisini sevdirmiş, işinin ehli olduğunu ve onların selameti için tebliğ faaliyetinde bulunduğunu beyan etmiştir. Ayrıca onların, kendilerinin ve Allah'ın düşmanı olan şeytan tarafından aldatıldıklarını belirtmiş; herhangi bir fayda ve rme-yen ve hiçbir zararı defedemeyen putlara tapmalarının, aleyhlerine olduğunu vurgulamıştır. Öte yandan Allah'ın yüce merhametini hatırlatarak onlara umut aşılamış; ama Allah'ın gazabını hatırlatmayı da ihmal etmemiştir.

Kaynakça

- el-Afgânî, Muhammed b. Kaysar el-. Cuhûdü uelmâi'l-Hanefiyye fî ibtâli akâidi'l-Kubûriyye. 3 Cilt. Dârü's-Sümay'î, 1996.
- el-Alûsî, Muhamud. Rûhu'l-meânî. 30 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, t.y.
- el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. el-İktisâd fi'l-akîde. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.
- el-Hatîb, Abdülkerim Yunus. et-Tefsîrû'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân. 16 Cilt. Kahire: Dârü'l-Fikri'l-Arabî, t.y.

- el-Hatîb eş-Şîrbînî, Muhammed b. Ahmed. es-Sirâcü'l-münîr. 4 Cilt. Kahire: Matbaatü Bûlak, 1285.
- İbn Acîbe, Ahmed b. Muhammed. el-Bahrü'l-medîd. 2. Bs, 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2002.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer. Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm. Thk. Sâmi b. Muhammed Selâme. 2. Bs, 8 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 1999.
- el-Kâdî İyâd, Ebü'l-Fadl İyâd b. Musa el-Yahsubî. eş-Şifâ bi-ta'rîfi hukûki'l-Mustafa. Thk. Abduh Ali Kûşek. Dubâi, t.y.
- Kurt, Hasan. "Taklidi İmanın Tahkiki İmana Dönüşmesi". Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1/2 (01 Nisan 2012): 1-15.
- Mekkî b. Ebî Tâlib. el-Hidâye ila bulûgi'n-nihâye. Thk. Komisyon. 13 Cilt. Mecmûatü Buhûsi'l-Kitâbi ve 's-Sünne, 2008.
- Polat, Hüseyin. "Kur'an Âyetleri Işığında İman-İlim İlişkisi". İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 1(2) (Güz 2010): 181-199.
- Salih b. Muhammed. Başarılı Davetçilerin Vasıfları. Trc. Mehmet Ali Kara. İstanbul: Karınca Yayınları, t.y.
- es-Seffârîni, Muhammed b. Ahmed. Lemâmiu'l-envârü'l-behiyye. 2. Bs. Dimaşk: Müessesetü'l-Hâfikîn, 1982.
- eş-Şerîf el-Cürcânî, Ali b. Muhammed. Kitâbü't-Ta'rîfât. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1983.
- et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr. Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân. Thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 Cilt. Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Taylan, Necip. "Bilgi". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 6: 157-161. Ankara: TDV, 1992.
- et-Tûfî, Necmeddin Süleyman b. Abdülkavvî. el-İşârâtü'l-ilâhiyye ile'l-mebâhisi'l-usûliyye. Thk. Muhammed Hasan Muhammed Hasan İsmail. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.